AGRESJA U DZIECI W MŁODSZYM WIEKU SZKOLNYM

Przyczyny negatywnych zachowań dzieci i młodzieży obejmują zarówno te czynniki , które określane są mianem wrodzonych osobowości, jak i te które tkwią w środowisku, w rodzinie, szkole, to między innymi pogłębiające się różnice materialne w społeczeństwie, przemoc w mediach, kryzys rodziny (patologie jak alkoholizm i przemoc rodziców).

W literaturze spotyka się także określenie rodziny jako naturalnej grupy społecznej, która jest najlepszym środowiskiem wychowawczym dzięki możliwości zapewnienia dziecku opieki realizacji potrzeb emocjonalnych m.in. potrzeby bezpieczeństwa, miłości, kontaktu społecznego, szacunku, uznania i samorealizacji. Rodzina dzięki stałości składu osobowego daje dziecku oparcie i poczucie bezpieczeństwa. Stabilność środowiska rodzinnego stanowi z kolei bardzo ważny czynnik równowagi emocjonalnej. Atmosfera panująca w domu ma ogromny wpływ na prawidłowy rozwój społeczny dziecka. Dobry klimat panuje wówczas , gdy członków rodziny łączą pozytywne więzi emocjonalne takie jak miłość, szacunek, wzajemne zaufanie, a stosunki między nimi oparte są na współdziałaniu i wzajemnej pomocy. Zaburzenia więzi interpersonalnych natomiast mogą przejawiać się np. w postaci jawnej agresji w przypadku bójek, kłótni, okazywaniu sobie wrogości lub formie dystansu, który powstaje z powodu braku uczuć pozytywnych i obojętności uczuciowej. Jeśli nawet w domu nie ma jawnych kłótni i awantur to i tak przed dzieckiem nie da się ukryć wzajemnej niechęci, a jeszcze bardziej nienawiści rodziców. Dorosłym często wydaje się, że dziecko nie zauważa złych stosunków panujących między rodzicami. Trudno im uwierzyć lub są nieświadomi tego, że sami są często źródłem zaburzeń zachowania swego dziecka. Innym czynnikiem związanym z życiem rodziny mającym wpływ na występowanie zachowań agresywnych dzieci może być zła sytuacja materialna lub mieszkaniowa. Bieda , niedostatek, ciągły brak pieniędzy, ciasnota to mogą być przyczyny ciągłych kłótni, wzajemnych oskarżeń. Formowanie się osobowości agresywnej jest również konsekwencją wpływu określonych cech osobowości matki i ojca oraz ich postaw wychowawczych. Uważa się, że postawy rodzicielskie wpływają na pozycję dziecka w rodzinie. Dziecko odtrącone czuje się niepotrzebne , czasem walczy o swoją pozycję, lub zwraca na siebie uwagę złym zachowaniem, choć nie akceptowanym przez rodziców, ale powodującym , że staje się ośrodkiem ich zainteresowania. Wielu autorów jest zgodnych co do tego, że odtrącenie dziecka rodzi agresję, nieposłuszeństwo lub lękliwość, co warunkuje trudności zaspokajania potrzeby akceptacji w środowisku poza rodzinnym. Unikanie kontaktu z dzieckiem powoduje, że staje się ono uczuciowo niestałe, nieufne, bojaźliwe lub agresywne. Dziecko niezdolne jest do wytrwałości i koncentracji. Często popada w konflikty ze szkołą w której czuje się niepotrzebne, podobnie jak w domu.

Dziecko rozpoczynając naukę wkracza do nowego środowiska. Staje się członkiem społeczności szkolnej, w której działa ustalony system norm regulujących postępowanie uczniów, oraz stawiających przed nim szereg wymagań i zadań.

W szkole dziecko nawiązuje kontakty społeczne zarówno z kolegami, jak też z osobami dorosłymi, które wpływają w dużym stopniu na przebieg socjalizacji. Kształtowanie postaw społecznych sprzyjających prawidłowemu współżyciu w grupie jest jednym z podstawowych kierunków oddziaływania wychowawczego tej instytucji. W procesie takiego wychowania dużą rolę odgrywa działalność zespołowa, która sprzyja nie tylko kształtowaniu się umiejętności współpracy i współdziałania, ale także umożliwia podjęcie zabiegów zmierzających do wytworzenia prawidłowych stosunków międzyludzkich w grupie .Zdarza się, że nieuzasadnione skargi przyjmują formę wzajemnych insynuacji, podejrzeń i oskarżeń. Wpływa to destrukcyjnie na przebieg socjalizacji dzieci oraz kształtowanie się stosunków społecznych w grupie. W kontaktach koleżeńskich kształtuje się popularność dziecka w grupie.. Z. Skórny pisze, że agresywne władze dzieci często cieszą się w klasie dużym uznaniem i przez to ich zachowanie zostaje jeszcze bardziej wzmocnione. Autor podkreśla, że nie są to zbyt lubiane dzieci, ale posiadają pewien status w szkole, dlatego stają się modelem dla pozostałych dzieci. Występowanie agresji w szkole sprzyja także

zbyt duża liczba dzieci w klasie. Nauczyciel nie jest wówczas w stanie poświęcić tyle samo uwagi wszystkim dzieciom. Nieprawidłowe formy zachowania uczniów mogą wywołać również pewne postawy nauczycieli (częste nieprzemyślane upomnienia, wyśmiewanie , pokpiwanie). Dziecko może wtedy reagować wrogością wobec osoby dorosłej. U dzieci nadpobudliwych, a jednocześnie źle wychowanych, czyli z zaburzonymi mechanizmami kontroli bunt dość wcześnie przejawia się w formie aroganckich zachowań wobec nauczyciela i lekceważenia obowiązków szkolnych, lub w postaci aspołecznych wybryków.

Kolejnym powodem występowania niewłaściwego sposobu zachowania się jest sytuacja, gdy uczeń napotyka na trudności w nauce. Dziecko wówczas spotyka się często z negatywną oceną swojej pracy. Krytyce poddawane są stale jego wiadomości i umiejętności. Wytwory jego pracy oceniane są jako gorsze od wytworów kolegów. Powoduje to niezaspokojenie potrzeb własnej wartości i potrzeby uznania. U dzieci o słabym układzie nerwowym, a jednocześnie nadpobudliwych wzrost napięcia związany z doświadczeniem niepowodzeń znajduje wyraz w powiększeniu się liczby objawów neurowegetatywnych o charakterze patologicznym. Szczególnie źle uczący się uczniowie wykorzystują mechanizm obronny polegający na przypisywaniu innym (najczęściej nauczycielowi) winy za doznane niepowodzenia. Poczucie krzywdy w niektórych przypadkach wyzwala agresję i kształtuje postawę buntowniczą. Duża jest więc w takich przypadkach rola nauczyciela jako mądrego , rozważnego i chętnego do pomocy doradcy ściśle współpracującego z najbliższym środowiskiem dziecka. Szkoła sama jednak nie poradzi sobie z problemem agresji. Potrzebna jest zmiana sytuacji społecznej. Młodzież musi mieć perspektywy życiowe, możliwość realizowania swoich celów i potrzeb (studia , praca, mieszkanie, rodzina) w sposób zgodny z obowiązującymi normami społecznymi. Konieczne jest również wzmożenie kontroli społecznej nad młodzieżą. Potrzebna byłaby zmiana zachowania (wulgarny język , stosowanie przemocy, nieprzestrzeganie obowiązujących norm, bezkarność). Konieczna jest wreszcie zmiana oblicza mediów, znaczne ograniczenie pokazywania w nich scen przemocy.

Podstawowym warunkiem skuteczności działań mających na celu przeciwdziałanie przemocy w szkole jest uświadomienie sobie przez nauczycieli, rodziców i uczniów wagi problemu oraz wysoka motywacja do podjęcia skutecznych działań zmierzających do zmniejszenia częstotliwości występowania zachowań agresywnych. Praktyka uczy, że pierwszą i fundamentalną sprawą radzenia sobie z agresja w szkole jest tworzenie jasnych norm i zasad zachowania oraz ich konsekwencji e przypadku ich łamania. W każdej szkole konieczny jest zatem dobry regulamin. Jeśli taki regulamin istnieje to nauczyciele muszą go konsekwentnie stosować. Nie może być mowy o pobłażaniu lub " przymykaniu oka".

Zminimalizowaniu zjawiska agresji w szkole może pomóc budowanie więzi międzyludzkich. Duże znaczenie ma tu organizowanie zajęć integracyjnych. Integrująco na klasę wpływa także realizowanie wspólnych przedsięwzięć (sprzątanie, dekorowanie klasy, wycieczki, imprezy, konkursy)

BIBLIOGRAFIA

M.Ziemska "Rodzina a osobowość" Wiedza Powszechna W- wa 1979

J.Jaroszyński J. Ostaszewska" Mały Słownik Psychologiczny" W- wa 1965

L.Korzeniowski S. Purzyński" Encyklopedyczny Słownik Psychiatrii" W-wa 1978

Z.Skorny "Proces socjalizacji dzieci i młodzieży"

M. Szczygielska Agresja i sposoby jej redukowania. *Wszystko dla szkoły. 2003 nr 9*